

Голові разової спеціалізованої вченої ради
(спеціальність 061 Журналістика) у
Сумському державному університеті,
доктору наук із соціальних комунікацій,
професору, завідувачу кафедри
журналістики та філології
Садівничому Володимиру Олексійовичу

ВІДГУК

**офіційного опонента, кандидата наук із соціальних комунікацій,
доцента кафедри редакційно-видавничих технологій і продюсування
Навчально-наукового інституту журналістики**

КНУ імені Тараса Шевченка

Ситника Олексія Валерійовича

**на дисертацію Бондар Ольги Вікторівни «Соціокомунікаційні аспекти
функціонування літературних, книжкових і журналістських нагород в
Україні», поданої на здобуття наукового ступеня доктора філософії
зі спеціальності 061 «Журналістика»**

Актуальність теми дисертаційного дослідження Ольги Вікторівни Бондар визначається її значущістю для сучасного соціокультурного та інформаційного простору України. Нагороди як інституція, сприяючи формуванню культурного капіталу та популяризації національної літературної спадщини, є важливим елементом соціокомунікаційного середовища. У той час як у світі вони вже давно стали потужними інструментами визнання творчих досягнень, в Україні їх функціонування стикається з низкою викликів, серед яких політична й економічна нестабільність, слабка підтримка медіа та низький рівень інституціональної стійкості.

Дослідження літературних, книжкових і журналістських нагород в українському науковому дискурсі залишаються обмеженими і фрагментарними, що посилює потребу у комплексному аналізі їх соціокультурного значення і функціонування. Завдяки дотриманню міждисциплінарного підходу, що поєднує соціокомунікаційні й інституціональні характеристики нагород із практичними аспектами їхнього функціонування, наукова праця сприяє задоволенню цієї потреби в науковому просторі України.

Стан українського книжкового ринку, літературного процесу та інформаційного простору визначає необхідність реформування й оптимізації нагород. Від початку незалежності вони відігравали важливу роль у підтримці української літератури, але їхній потенціал не реалізовано в повному обсязі через брак фінансування, відсутність чітких критеріїв оцінювання та аматорський менеджмент. Аналіз цих проблем, здійснений у науковій праці, дає авторці можливість запропонувати шляхи їх подолання та забезпечити ефективність функціонування нагород.

Унікальність дослідження полягає у системному розгляді комплексу взаємопов'язаних ринкових, соціальних, інституціональних та ідеологічних функцій нагород. Такий підхід дає змогу не лише виявити їх особливості, але й розробити рекомендації для посилення їх позитивного впливу на розвиток медіагалузі як у межах країни, так і відповідного представлення її на міжнародному рівні. Це особливо актуально в умовах сучасних викликів, спричинених геополітичними подіями та необхідністю інтеграції українських медіаакторів у глобальний соціокультурний контекст.

Таким чином, обрана тема дослідження є актуальною, оскільки вона відповідає сучасним потребам українського суспільства, сприяє підвищенню престижу національної культури та дозволяє розширити науковий дискурс щодо нагород як соціокомунікаційного феномена.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація Ольги Вікторівни Бондар тісно пов'язана з науково-дослідною програмою кафедри журналістики та філології Сумського державного університету «Сучасний масовокомунікаційний простір: історія, реалії, перспективи» (реєстраційний номер 0121U111164). Тематика роботи гармонійно вписується в цей напрям, оскільки досліджує функціонування літературних, книжкових та журналістських нагород у соціокомунікаційному просторі України.

Висновки дисертантки щодо оптимізації функціонування нагород, посилення їхньої інституціональної стійкості та покращення комунікаційних стратегій надають роботі практичної цінності і сприяють розширенню

наукових програм та інтеграції результатів в ландшафт сучасного масовокомунікаційного простору.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Дисертаційна робота Ольги Вікторівни Бондар демонструє високий рівень доказовості наукових положень, висновків і рекомендацій, що досягається завдяки оперуванню ґрунтовними теоретичною й емпіричною базами дослідження. Усі наукові положення чітко структуровані відповідно до розділів дисертації та підтвержені результатами аналізу, представленими у висновках до кожного розділу.

У першому розділі *“Нагороди як об’єкт наукової рецензії”* авторка обґрунтовує актуальність дослідження нагород як інституції, аналізуючи їх історичний розвиток і ключові концептуальні підходи. Зроблений порівняльний аналіз національних і міжнародних нагород дозволяє виявити специфіку їх становлення. Обґрунтування положень базується на глибокому аналізі праць як українських (В. Різун, В. Корнеєв, Е. Огар та ін.), так і закордонних (Й. Гейзінга, П. Бурдье, Р. Мертон, Дж. Інґліш, Ж. Сапіро та ін.) дослідників, а також на концептуалізації ключових понять, таких як «літературна премія», «журналістська премія», «книжковий рейтинг». У висновках до розділу авторка дослідження акцентує увагу на важливості комплексного підходу до вивчення нагород у соціокомунікаційному вимірі, що є основою для формування авторської типології.

У другому розділі *“Нагороди як інституція”*, Ольга Вікторівна всебічно аналізує нагороди як інституцію, пропонуючи детальну типологію, базовану на таких критеріях, як предмет оцінювання, номінаційний процес, форма винагороди, функції тощо. Авторка висвітлює виклики, пов’язані з інституціональною стійкістю нагород в Україні, включаючи політичний вплив, корупцію та відсутність прозорості в роботі журі. Висновки підтвержені результатами емпіричного дослідження, яке полягало в аналізі функціоналу 92 нагород і результатів анкетування 241 учасника літературних

конкурсів. У висновках до розділу наголошено, що запропонована типологія нагород дає змогу систематизувати їх за відповідними функціональними характеристиками, що є цінним інструментом для оцінки їх ефективності.

У третьому розділі “*Нагороди як соціальна комунікація*” досліджено роль нагород у соціокомунікаційному просторі України, а також визначено чинники, що впливають на їхню комунікаційну ефективність. Авторка демонструє, що нагороди виконують ринкові, інституціональні, соціальні та ідеологічні функції, зокрема сприяють формуванню культури читання, об’єднанню спільнот і створенню інформаційних приводів. У висновках акцентується на необхідності оптимізації функціонування досліджуваних нагород через покращення процедур оцінювання, диверсифікацію фінансування та розробку ефективних комунікаційних стратегій. Висновки аргументовані результатами глибокого контент-аналізу значної кількості статей, що стосуються особливостей функціонування як українських, так і міжнародних нагород.

Сформульовані в роботі рекомендації, такі як посилення прозорості роботи журі, розробка програм підтримки молодих авторів, адаптація успішних міжнародних практик до українських реалій, мають чітку практичну спрямованість і базуються на ґрунтовному теоретико-практичному аналізі.

Загалом підсумуємо, що авторка логічно й послідовно розв’язує поставлені завдання, що чітко відображено в наведених нею в результаті дослідження висновках, які є науково аргументованими, базуються на потужній теоретичній основі та підтверджені достатньою емпіричною базою.

Достовірність і наукова новизна одержаних результатів, представлених у дисертації Ольги Вікторівни Бондар, забезпечені комплексністю теоретичного аналізу, методологічною точністю та масштабною емпіричною базою дослідження.

Методологічно достовірність результатів дослідження забезпечується різноманітністю застосованих під час його здійснення методів, серед яких - порівняльно-історичний, описовий, логіко-семантичний, типологічний, функціональний аналіз, а також контент- і SWOT-аналіз. Використання цих

методів дало змогу досягти об'єктивності отриманих результатів, зокрема не лише різнобічно оцінити сучасний стан функціонування нагород, але й виявити чинники, що впливають на їхню ефективність, та запропонувати шляхи оптимізації. Авторка опрацювала велику кількість емпіричних даних. Серед них - результати анкетування українських авторів, залучених до літературних конкурсів (усього 241 особа); положення про функціонування 92 національних і міжнародних нагород, а також понад 4500 матеріалів з мережових видань («Буквоїд», «ЛітАкцент», «Litcentr» тощо). Дотримання комплексного підходу щодо емпіричного дослідження, що полягало в аналізі різних типів даних, які різнобічно характеризують предмет дослідження, дало змогу авторці перевірити теоретичні положення щодо досліджуваного явища на різних рівнях і аргументувати достовірність висновків.

Використання міждисциплінарного підходу, що охоплює галузі журналістикознавства, соціології, культурної економіки, PR-комунікацій і видавничої справи, забезпечило різнобічність дослідження. Результати підтверджені аналізом широкого спектра літератури, включаючи праці українських (В. Теремко, Е. Огар, А. Бессараб, Т. Булах та ін.) та закордонних (Дж. Інгліш, Ж. Сапіро, М. Вербоорд, М. Урде та ін.) учених, що додає роботі теоретичної стійкості.

Наукова новизна дисертації полягає у новаторському підході до аналізу літературних, книжкових і журналістських нагород як соціокомунікаційної інституції. На особливу увагу заслуговують такі результати дослідження, які характеризують його новизну:

1. *Розробка авторської типології нагород* на основі визначених типоформувальних характеристик (предмет оцінювання, номінаційний процес, функції, форма винагороди). Авторська модель забезпечує можливість систематизації нагород і відкриває нові можливості для їх функціонального аналізу. Особливу увагу в роботі приділено значущим функціям українських нагород, таким як підтримка книжкового ринку, авторотворення, формування ідентичності та забезпечення рівності.

2. *Виявлення викликів інституціональній стійкості.* Дослідження вперше систематизує зовнішні (політичні, економічні) та внутрішні (недоліки в роботі журі, адміністративні проблеми) виклики, що впливають на функціонування нагород в українському соціокомунікаційному просторі.

3. *Розробка рекомендацій для оптимізації функціонування нагород.* На основі аналізу світових практик і успішних бізнес-інструментів та з урахуванням адаптації інституційних підходів до національного контексту України авторка запропонувала конкретні рекомендації для покращення прозорості роботи журі, диверсифікації фінансування та розробки ефективних комунікаційних стратегій.

Отримані результати є цінними як для науки, так і для практики. Вони розширюють уявлення про нагороди як інституцію, дають поштовх розвитку нових концептуальних підходів до їх дослідження та основу для розроблення стратегій підвищення їхньої ефективності. Робота авторки є важливим внеском у розвиток теорії соціокомунікацій та інституціонального аналізу, відкриваючи перспективи для подальших досліджень.

Повнота викладу основних результатів дисертації в опублікованих працях. Основні результати дисертаційного дослідження Ольги Вікторівни Бондар повністю викладені у 15 одноосібних публікаціях, серед яких 5 статей опубліковано у фахових виданнях України, 1 стаття — у міжнародному науковому журналі англійською мовою, а також 9 тез доповідей на всеукраїнських і міжнародних конференціях.

Публікації охоплюють ключові аспекти роботи: розробку типології нагород, визначення їх функцій, аналіз викликів інституціональній стійкості, рекомендації щодо оптимізації функціонування та адаптації світового досвіду. Зокрема, у фахових статтях детально висвітлено концептуальні засади функціонування нагород, маркетингові аспекти їх діяльності та взаємозв'язок із політичними факторами. Матеріали конференцій розкривають результати анкетування авторів, специфіку українських нагород і їх роль у культурному просторі.

Таким чином, виклад основних положень у публікаціях відповідає вимогам до наукових досліджень і забезпечує їх доступність для фахової спільноти.

Дотримання вимог академічної доброчесності. Дисертаційна робота Ольги Вікторівни Бондар виконана відповідно до вимог академічної доброчесності. Усі використані в дослідженні ідеї, дані та тексти інших авторів мають відповідні посилання на джерела. Цитати з англomовних і російськомовних джерел подано у перекладі авторки з обов'язковим зазначенням оригінального джерела.

Результати дослідження є оригінальними, а всі ключові положення, висновки та рекомендації сформульовані на основі самостійного теоретичного й емпіричного аналізу. Фактів порушення авторських прав або інших принципів академічної доброчесності в роботі не виявлено. Таким чином, дисертація відповідає етичним і науковим стандартам.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації. Дисертація Ольги Вікторівни Бондар є ґрунтовним науковим дослідженням, що висвітлює важливі аспекти функціонування літературних, книжкових і журналістських нагород в Україні. Проте деякі аспекти роботи потребують уточнення, що не знижує загальної наукової цінності роботи, але може сприяти її вдосконаленню:

1) Вибірка опитування охоплює авторів літературних творів, залучених до відповідних конкурсів. Для підвищення репрезентативності висновків доцільно було б залучити й інші когорти респондентів, які мають досвід участі або проведення конкурсів з присудження відповідних нагород. Зокрема, варто було б розширити вибірку за жанровою спрямованістю, регіональним представництвом та професійним статусом респондентів (наприклад, журналістів, організаторів, експертів/журі конкурсів). Це, на нашу думку, дозволило б розглянути різні процеси і контексти функціонування нагород з урахуванням різних поглядів (організації/участі/ експертизи).

2) Дисертація містить значну кількість прикладів і міркувань, які, хоча й ілюструють основні положення, не завжди є критично необхідними для наукового викладу. Наприклад, окремі тематичні приклади, наведені в Розділі 3, можна було б скоротити без втрати змістовності. Це сприяло б більшій чіткості викладу та концентрації уваги на ключових висновках.

3) Додаток 3 значною мірою складається з тексту, який, враховуючи його інформативність, доцільно було б перенести до основного тексту роботи. Це дозволило б уникнути надмірного обсягу додатків та забезпечило б логічну інтеграцію матеріалу у відповідний розділ дисертації.

Ці зауваження є важливими для вдосконалення представленого дослідження. Утім, вони не применшують наукової цінності та практичної значущості дисертації і можуть бути враховані у подальшій роботі над темою.

Загальний висновок та оцінка дисертації. Дисертація Ольги Вікторівни Бондар на тему «Соціокомунікаційні аспекти функціонування літературних, книжкових і журналістських нагород в Україні» є завершеною, ґрунтовною та оригінальною науковою працею. Дослідження вирізняється високим рівнем теоретичного опрацювання, багатою емпіричною базою та міждисциплінарним підходом, а його результати є важливим внеском у розвиток науки про соціальні комунікації, видавничу справу та журналістикознавство.

Основні положення роботи є науково аргументованими, підтвердженими результатами анкетування, ґрунтовним аналізом міжнародного досвіду та контент-аналізом українських літературних видань. Авторка вдало поєднала концепції та ідеї українських і закордонних дослідників, адаптувавши їх до особливостей національного контексту. Практична значущість дисертації визначається розробленими рекомендаціями, які можуть бути впроваджені у діяльність культурних інституцій та нагородних комітетів.

До сильних сторін роботи можна віднести:

– розробку авторської типології нагород;

- виявлення ключових проблем інституціональної стійкості українських нагород;
- рекомендації щодо конкретних шляхів оптимізації їх функціонування;
- інтеграцію результатів у контекст світових досліджень.

Дисертація відповідає всім вимогам до наукових досліджень, встановленим Міністерством освіти і науки України №40 від 12.01.2017 “Про затвердження вимог до оформлення дисертацій” і затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. №44 “Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованою вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії”, що підтверджується повнотою висвітлення матеріалу у публікаціях, відсутністю порушень академічної доброчесності та новизною результатів.

Зважаючи на актуальність теми, якість виконання та практичну значущість дослідження, дисертація Ольги Вікторівни Бондар заслуговує позитивної оцінки, а її авторка – присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 061 «Журналістика».

Офіційний опонент

**кандидат наук із соціальних комунікацій,
доцент кафедри редакційно-видавничих
технологій і продюсування**

**Навчально-наукового інституту журналістики
КНУ імені Тараса Шевченка**

Олексій СИТНИК

Підпис засвідчує
Вчений секретар
КАРАУЛЬНА

